

Η ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΑΣΤΑΘΩΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΩΝ

Του κ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΤΑΤΣΟΥ

Επίκουρου καθηγητή Παντείου Α.Σ.Π.Ε.

Στή φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων ο φόρος επιβάλλεται στο συνολικό καθαρό εισόδημα που αποκτήθηκε τον αμέσως προηγούμενο χρόνο από το χρόνο που επιβάλλεται η φορολογία. Ο αυθαίρετος αυτός προσδιορισμός του εισοδήματος που επιβάλλεται σε φορολογία κατά χρονικές περιόδους δώδεκα μηνών και ο υπολογισμός του φόρου χωριστά για κάθε περίοδο προκαλεί μεγάλες ανισότητες στη κατανομή του φορολογικού βάρους μεταξύ φορολογουμένων με σταθερά και φορολογουμένων με ασταθή εισοδήματα. Για παράδειγμα έστω οι φορολογούμενοι Α και Β. Το εισόδημα του Α είναι 800.000 δρχ. το 1984 και αυξάνει κατά 15% τό χρόνο, δηλαδή γίνεται 920.000 δρχ. το 1985 και 1.058.000 δρχ. το 1986. Αντίθετα με το εισόδημα του Α, το εισόδημα του Β παρουσιάζει μεγάλη αστάθεια. Πιο συγκεκριμένα το εισόδημα του Β είναι 1.778.000 δρχ. το 1984, μηδέν το 1985 και 1.000.000 δρχ. το 1986. Υποθέτουμε επίσης ότι και οι δύο φορολογούμενοι έχουν σύζυγο που δεν έχει δικό της εισόδημα και δύο παιδιά και ότι το εισόδημα τους προέρχεται αποκλειστικά από εμπορικές επιχειρήσεις. Τέλος, υποθέτουμε ότι η φορολογική νομοθεσία με βάση την οποία φορολογήθηκε το εισόδημα του 1984 (οικονομικό έτος 1985) εξακολουθεί να ισχύει για όλη τη διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου. Με βάση τις υποθέσεις αυτές ο Α θα πληρώσει 150.200 δρχ. φόρο το 1985, 201.800δρχ. το 1986 και 266.240 δρχ. το 1987. Ο φόρος που θα πληρώσει ο Β θα είναι 635.720 δρχ. το 1985, μηδέν το 1986 και 238.400 δρχ. το 1987. Παρατηρείται ότι αν και οι δύο φορολογούμενοι έχουν κατά τη διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου το ίδιο συνολικό εισόδημα (2.778.000 δρχ.) ο Α θα πληρώσει φόρο 618.240 δρχ. και ο Β 874.120 δρχ. δηλαδή 41,4 % περισσότερο φόρο από τον Α.

Η ανάλυση που ακολουθεί χωρίζεται σε τρία μέρη. Στο πρώτο μέρος εξετάζονται οι παρόντες που προκαλούν την διαφορετική φορολογική επιβάρυνση των ασταθών εισοδημάτων. Στο δεύτερο μέρος περιγράφονται εναλλακτικοί τρόποι αντιμετώπισης του προβλήματος. Στο τρίτο μέρος εξετάζεται η φορολογία των ασταθών εισοδημάτων στην Ελλάδα.

1. ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ

Η διαφορετική φορολογική επιβάρυνση των ασταθών εισοδημάτων οφείλεται κατά κύριο λόγο στην προοδευτικότητα της φορολογικής κλίμακας. Λόγω της προοδευτικότητας της κλίμακας όταν το εισόδημα αυξάνει φορολογείται με υψηλότερους φορολογικούς συντελεστές ενώ όταν μειώνεται φορολογείται με χαμηλότερους φορολογικούς συντελεστές. Έτσι, για μεταβολές του εισοδήματος που έχουν το ίδιο μέγεθος ο επιπλέον φόρος που προκύπτει όταν το εισόδημα αυξάνει είναι μεγαλύτερος από τη μείωση του φόρου που προκύπτει όταν το εισόδημα μειώνεται.

Η προοδευτικότητα, όμως, της φορολογικής κλίμακας δεν είναι η μόνη αιτία που προκαλεί τη διαφορετική φορολόγηση των ασταθών σε σχέση με τα σταθερά εισοδήματα. Μία άλλη αιτία είναι οι μεταβολές των φορολογικών συντελεστών (τιμαριθμοποίηση κλίμακας, αύξηση συντελεστών κ.λπ.). Για να απομονώσουμε την επίδραση που ασκεί η μεταβολή των φορολογικών συντελεστών υποθέτουμε ότι δεν υπάρχουν εκπτώσεις από το εισόδημα και μειώσεις φόρου (tax credits). Επίσης υποθέτουμε ότι όλα τα εισοδήματα φορολογούνται με συντελεστή 15%. Ο φόρος που προκύπτει με βάση τις πιο πάνω υποθέσεις εμφανίζεται στις στήλες (4) και (5) του πίνακα 1. Στις στήλες (6) και (7) γίνεται η υπόθεση ότι ο συντελεστής μειώνεται το οικονομικό έτος σε 10 %.

Παρατηρείται ότι λόγω της μείωσης αυτής ο Β θα έχει πληρώσει στο τέλος της περιόδου 48.900 δρχ. ή 15,4 % περισσότερο φόρο από τον Α.

Αλλά και χωρίς τη μείωση του συντελεστή ο Β θα εξακολουθούσε να είναι σε δυσμενέστερη θέση. Σύμφωνα με τις στήλες (4) και (5) του πίνακα 1 αν δεν άλλαζε ο συντελεστής θα είχαν οι φορολογούμενοι Α και Β πληρώσει στο τέλος της περιόδου το ίδιο ποσό φόρου (416.700 δρχ.). Όμως, αν ληφθεί υπόψη ο πλη-

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ ΤΩΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΩΝ

Οικονομικό έτος	Εισόδημα		Φόρος με αμετάβλητους συντελεστές		Φόρος μετά από μεταβολή των συν/τών	
	Φορολ/νος	Φορολ/νος	Φορολ/νος	Φορολ/νος	Φορολ/νος	Φορολ/νος
	A	B	A	B	A	B
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1985	800.000	1.778.000	120.000	266.700	120.000	266.700
1986	920.000	0	138.000	0	92.000	0
1987	1.058.000	1.000.000	158.700	150.000	105.800	100.000
Σύνολο	2.778.000	2.778.000	416.700	416.700	317.800	366.700

θωρισμός η επιβάρυνσή τους δεν είναι ίδια. Για παράδειγμα, με πληθωρισμό 15% το χρόνο, η φορολογική επιβάρυνση του Α θα είναι, σε τιμές του 1987, 476.100 δρχ. και του Β 502.711 δρχ. Παρατηρείται δηλαδή ότι και ο πληθωρισμός συμβάλλει στη διαφορετική φορολογική επιβάρυνση των ασταθών σε σχέση με τα σταθερά εισοδήματα.

Τέλος, σημαντική επίδραση ασκούν και οι απαλλαγές από το φόρο, οι εκπτώσεις από το εισόδημα και οι μειώσεις φόρου (tax credits).

Στις στήλες (4) και (5) του πίνακα 2 εμφανίζεται ο φόρος που αναλογεί όταν δεν υπάρχουν εκπτώσεις από το εισόδημα και μειώσεις φόρου με την υπόθεση ότι ο φορολογικός συντελεστής είναι 15%. Στη συνέχεια υποθέτουμε ότι οι φορολογούμενοι Α και Β είναι ελεύθεροι επαγγελματίες και ότι έχουν σύζυγο που δεν

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΕΚΠΤΩΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΕΙΩΣΕΩΝ ΦΟΡΟΥ

Οικονομικό έτος	Εισόδημα		Φόρος χωρίς εκπτώσεις εισοδήματος και μειώσεις φόρου		Φόρος με εκπτώσεις εισοδήματος και μειώσεις φόρου	
	Φορολ/νος Α	Φορολ/νος Β	Φορολ/νος Α	Φορολ/νος Β	Φορολ/νος Α	Φορολ/νος Β
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1985	800.000	1.778.000	120.000	266.700	70.400	217.100
1986	920.000	0	138.000	0	88.400	0
1987	1.058.000	1.000.000	158.700	150.000	109.100	100.400
Σύνολο	2.778.000	2.778.000	416.700	416.200	267.900	317.500

έχει δικό της εισόδημα και δύο παιδιά. Η φορολογική νομοθεσία του οικονομικού έτους 1985 αναγνωρίζει στη περίπτωση αυτή έκπτωση εισοδήματος 44.000 δρχ. και μείωση 43.000 δρχ. Διατηρώντας την έκπτωση από το εισόδημα και τις μειώσεις από το φόρο του οικονομικού έτους 1985 και το φορολογικό συντελεστή 15 % για όλη τη διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου διαπιστώνουμε ότι στο τέλος του 1987 ο Α θα έχει πληρώσει φόρο 267.900 δρχ. και ο Β 317.500 δρχ. (στήλες 6 και 7).

II. ΜΕΘΟΔΟΙ ΦΟΡΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΩΝ ΑΣΤΑΘΩΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΩΝ

Η διαφορετική φορολόγηση των ασταθών σε σχέση με τα σταθερά εισοδήματα έχει από χρόνια προκαλέσει το ενδιαφέρον των μελετητών¹. Οι σημαντι-

1. Η πρώτη χώρα που πήρε συγκεκριμένα μέτρα ήταν η Αυστραλία η οποία το 1921 έδωσε τη δυνατότητα στους φορολογούμενους να υποβάλλουν σε φορολογία αντί για το εισόδημα του προηγούμενου χρόνου το μέσο εισόδημα των τελευταίων πέντε χρόνων. Τη μέθοδο αυτή την υιοθέτησε το 1928 και η πολιτεία Wisconsin των ΗΠΑ περιορίζοντας την περίοδο για τον υπολογισμό του μέσου εισοδήματος σε τρία χρόνια.

κότερες μέθοδοι που έχουν προταθεί για την αντιμετώπιση του προβλήματος είναι οι εξής :

Η μέθοδος του Vickrey

Σύμφωνα με τη μέθοδο που πρότεινε ο Vickrey (12, 13) ο φόρος που έχει πληρώσει ο φορολογούμενος τα προηγούμενα χρόνια θεωρείται τοκοφόρος λογαριασμός του στο Δημόσιο. Ο τόκος του λογαριασμού αυτού προστίθεται στο εισόδημα που απέκτησε ο φορολογούμενος σε όλη τη διάρκεια της ζωής του και το άθροισμα αποτελεί τη βάση στην οποία υπολογίζεται ο φόρος. Το ποσό του λογαριασμού, δηλαδή το συνολικό ποσό του φόρου που πληρώθηκε τα προηγούμενα χρόνια, αποτελεί πιστωτικό φόρο. Κατά συνέπεια, ο φόρος που οφείλεται κάθε χρόνο είναι η διαφορά του φόρου που αναλογεί στο αθροιστικό εισόδημα του τελευταίου χρόνου και στο φόρο που αναλογεί στο αθροιστικό εισόδημα του προηγούμενου χρόνου.

Ο φόρος υπολογίζεται με βάση φορολογικές κλίμακες που διαφέρουν μεταξύ τους ανάλογα με τον αριθμό των χρόνων για τα οποία έχει υπολογισθεί το αθροιστικό εισόδημα. Οι κλίμακες αυτές είναι όμοιες στη δομή με την κλίμακα που εφαρμόζεται στο εισόδημα ενός μόνο χρόνου αλλά διαφέρουν όσο αφορά το εύρος των κλιμακίων. Για παράδειγμα, το εύρος των κλιμακίων είναι κάπως μεγαλύτερο από διπλάσιο αν πρόκειται για το αθροιστικό εισόδημα δύο χρόνων, κάπως μεγαλύτερο από τριπλάσιο αν πρόκειται για αθροιστικό εισόδημα τριών χρόνων κ.λπ. Επίσης, οι φορολογικοί συντελεστές είναι κάπως υψηλότεροι από τους συντελεστές της κλίμακας που ισχύει για το εισόδημα ενός χρόνου.

Είναι προφανές ότι η μέθοδος του Vickrey μπορεί να καλύψει όλη τη ζωή του φορολογούμενου αυξάνοντας κάθε φορά κατά ένα τον αριθμό των χρόνων που λαμβάνονται υπόψη για τον υπολογισμό του αθροιστικού εισοδήματος. Επίσης, είναι προφανές ότι με την εφαρμογή της μεθόδου αυτής το φορολογικό βάρος δεν επηρεάζεται από την κατανομή του εισοδήματος στα διάφορα χρόνια. Κατά συνέπεια, ο φόρος εισοδήματος γίνεται ανεξάρτητος από το χρόνο απόκτησης του εισοδήματος, ή αλλιώς, η παρούσα αξία του φόρου που πλήρωσε ο φορολογούμενος σε όλη τη διάρκεια της ζωής του είναι η ίδια ανεξάρτητα από πότε δηλώθηκε το εισόδημα και πότε πληρώθηκε ο φόρος. Άλλο πλεονέκτημα της μεθόδου είναι ότι μειώνει πολύ τη φορολογική επιβάρυνση όταν μειώνεται σημαντικά η φοροδοτική ικανότητα του φορολογούμενου. Τέλος, για την εφαρμογή της δεν απαιτείται ο επαναπροσδιορισμός του φόρου που αναλογεί στα εισοδήματα των προηγούμενων χρόνων,

Όμως, η μέθοδος είναι πολύπλοκη, γίνεται δύσκολα κατανοητή από τους φορολογούμενους και η εφαρμογή της απαιτεί την τήρηση αρχείων για τα προηγούμενα χρόνια. Έτσι, παρά το ότι έχει θεωρητικά πλεονεκτήματα και υποστηρικτές (6,8) η μέθοδος του Vickrey δεν έχει μέχρι σήμερα εφαρμοσθεί σε καμία χώρα.

Η μέθοδος του Simons

Η μέθοδος του H. Simons (9) αποτελεί παραλλαγή της μεθόδου φορολόγησης του μέσου εισοδήματος.

Για τον υπολογισμό του εισοδήματος αυτού οι φορολογούμενοι μπορούν να επιλέξουν οποιαδήποτε χρονική περίοδο επιθυμούν. Όμως, κάθε χρόνος μπορεί να χρησιμοποιηθεί μία μόνο φορά και δεν επιτρέπεται στους φορολογούμενους να αλλάξουν την περίοδο που έχουν επιλέξει πριν από το τέλος της.

Στη στήλη (2) του πίνακα 3 εμφανίζεται το εισόδημα ενός φορολογούμενου κατά τα οικονομικά έτη 1985 -1990. Στη στήλη (3) εμφανίζεται ο φόρος που αναλογεί στα εισοδήματα αυτά με την υπόθεση ότι η φορολογική νομοθεσία του οικονομικού έτους 1985 ισχύει για όλη τη διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου και ότι ο φορολογούμενος έχει σύζυγο που δεν έχει δικό της εισόδημα και δύο παιδιά.

Υποθέτουμε επίσης ότι ο φορολογούμενος εκτιμάει το οικονομικό έτος 1988 ότι τον συμφέρει να φορολογηθεί με τη μέθοδο του Simons και επιλέγει για τον προσδιορισμό του μέσου εισοδήματος της περιόδου 1986 - 88. Τα μέσο ετήσιο εισόδημα της περιόδου αυτής είναι 1.066.666 δρχ. (στήλη 4) στο οποίο αναλογεί φόρος 240.000 δρχ. Δηλαδή, για την τριετία 1986- 88 θα πρέπει ο φορολογούμενος να πληρώσει φόρο 811.200 δρχ. **(240.400X3)**.

Από το ποσό όμως αυτό πρέπει να αφαιρεθεί ο φόρος των 192.800 δρχ. που πληρώθηκε το 1986 και ο φόρος των 238.400 δρχ. που πληρώθηκε το 1987. Έτσι, το 1988 ο φορολογούμενος θα πληρώσει φόρο 380.000 δρχ., δηλαδή 6.000 δρχ. λιγότερο από ότι θα πλήρωνε αν ο υπολογισμός του φόρου δεν γινόταν με τη μέθοδο του Simons. Αν όμως ο φορολογούμενος επιλέξει την περίοδο 1988-90 θα έχει το 1990 επιστροφή φόρου 14.800 δρχ. Παρατηρείται δηλαδή ότι ενώ η συνολική φορολογική επιβάρυνση του φορολογούμενου για την περίοδο 1985 -1990 είναι 1.498.200 δρχ., η επιβάρυνση αυτή μειώνεται σε 1.492.000 δρχ. αν ο φορολογού-

ΠΙΝΑΚΑΣ 3
ΜΕΘΟΔΟΣ Η. SIMONS*

Οικονομικό έτος	Πραγματικό Εισόδημα	Φόρος	Περίοδος 1986 - 1988		Περίοδος 1988 - 1990	
			Εισόδημα	Φόρος	Εισόδημα	Φόρος
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1985	800.000	150.200	800.000	150.200	800.000	150.000
1986	900.000	192.800	900.000	192.800	900.000	192.800
1987	1.000.000	238.400	1.000.000	238.400	1.000.000	238.400
1988	1.300.000	386.000	1.066.666	380.000	1.300.000	386.000
1989	1.500.000	488.000	1.500.000	488.000	1.500.000	488.000
1990	500.000	42.800	500.000	42.800	1.100.000	-14.800
		1.498.200		1.492.000		1.440.600

* Για τον υπολογισμό του φόρου δεν έχει ληφθεί υπόψη η πηγή από την οποία προέρχεται το εισόδημα.

μένος επιλέξει την περίοδο 1986 - 88 για τον υπολογισμό του μέσου εισοδήματος και σε 1.440.600 δραχ. αν επιλέξει την περίοδο 1988 - 90.

Το γεγονός ότι το ύψος της φορολογικής επιβάρυνσης εξαρτάται από την περίοδο που θα επιλεγεί είναι φυσικό να προκαλεί σύγχυση και δισταγμούς στους φορολογούμενους οι οποίοι πρέπει, πριν πάρουν την τελική απόφαση, να συγκρίνουν διάφορες εναλλακτικές περιόδους. Επίσης, επειδή για τον υπολογισμό του μέσου εισοδήματος πρέπει κάθε χρόνος να χρησιμοποιηθεί μία μόνο φορά οι φορολογούμενοι για να εκτιμήσουν το όφελος που θα έχουν από την εφαρμογή της μεθόδου πρέπει να προβλέψουν τα εισοδήματα των επόμενων χρόνων. Θα πρέπει, τέλος, να έχουν πλήρη στοιχεία για τα εισοδήματα που είχαν τα προηγούμενα χρόνια και το φόρο που πλήρωσαν.

Η μέθοδος του μέσου φορολογικού συντελεστή

Κύριο χαρακτηριστικό της μεθόδου είναι ότι για την εφαρμογή της πρέπει να χωρισθεί το εισόδημα σε δύο μέρη : στο μέσο εισόδημα που είναι ο κινητός μέσος μιας περιόδου και στο έκτακτο εισόδημα που είναι η διαφορά μεταξύ του μέσου εισοδήματος και του πραγματικού εισοδήματος.² Ο υπολογισμός του φόρου που αναλογεί στο μέσο εισόδημα γίνεται με βάση την εφαρμοζόμενη νομοθεσία ενώ ο υπολογισμός του φόρου που αναλογεί στο έκτακτο εισόδημα γίνεται με βάση τη μέση επιβάρυνση του μέσου εισοδήματος. Το συνολικό ποσό φόρου που αναλογεί στο εισόδημα ενός οικονομικού έτους είναι το άθροισμα των φόρων που υπολογίσθηκαν για το μέσο και το έκτακτο εισόδημα. Στη στήλη (4) του πίνακα 4 εμφανίζεται ο κινητός μέσος του εισοδήματος τριών ετών και στη στήλη (5) ο φόρος που αναλογεί στο εισόδημα αυτό σύμφωνα με τη νομοθεσία του οικονομικού έτους 1985. Στη στήλη (6) εμφανίζεται ο φόρος που αναλογεί στο έκτακτο εισόδημα ο οποίος υπολογίσθηκε ως εξής : Εστω για παράδειγμα το οικονομικό έτος 1987. Το έτος αυτό το μέσο εισόδημα του φορολογούμενου είναι 900.000 δρχ. και ο φόρος που αναλογεί 192.800 δρχ. (στήλη 5) δηλαδή μέση επιβάρυνση $192.800 \div 900.000 = 0,2142$ ή 21,42%. Το έκτακτο εισόδημα του φορολογούμενου είναι 100.000 δρχ. Ο φόρος που αναλογεί στο εισόδημα αυτό είναι $100.000 \times 21,42\% = 21.420$ δρχ. και συνεπώς ο συνολικός φόρος που οφείλει είναι 214.220 δρχ. αντί για 238.400 δρχ. που θα ήταν χωρίς την εφαρμογή της μεθόδου (στήλη 3).

Το πλεονέκτημα της μεθόδου αυτής σε σχέση με τις προηγούμενες είναι ότι δεν βασίζεται στα ποσά φόρου που πληρώθηκαν στο παρελθόν και κατά συνέπεια είναι ευκολότερη στην εφαρμογή. Σε περίπτωση όμως μείωσης του εισοδήματος (π.χ. οικονομικό έτος 1990) τα υψηλά εισοδήματα των προηγούμενων οικονομικών ετών θα επηρεάσουν το μέσο εισόδημα του φορολογούμενου και η φορολογική του επιβάρυνση θα αυξηθεί.

Παρόμοια με τη μέθοδο του μέσου φορολογικού συντελεστή είναι και η μέθοδος του οριακού φορολογικού συντελεστή την οποία έχει προτείνει ο D. Holt. (4).

2. Από τον ορισμό του «έκτακτου εισοδήματος» προκύπτει ότι το εισόδημα αυτό μπορεί να είναι θετικό, αρνητικό ή ίσο με το μηδέν.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

ΜΕΘΟΔΟΣ ΜΕΣΟΥ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗ-

Οικονομικό έτος	Πραγματικό εισόδημα	Φόρος	Μέσο εισόδημα	Φόρος στο μέσο εισόδημα	Φόρος στο «έκτακτο» εισόδημα	Σύνολο φόρου
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1985	800.000	150.200	800.000	150.200	0	150.200
1986	900.000	192.800	850.000	170.700	10.040	180.740
1987	1.000.000	238.400	900.000	192.800	21.420	214.220
1988	1.300.000	386.000	1.066.666	270.400	59.150	329.550
1989	1.500.000	488.000	1.266.666	368.999	67.970	436.969
1990	500.000	42.900	1.100.000	286.400	-156.240	130.160
		1.498.200				1.441.839

* Για τον υπολογισμό του φόρου δεν έχει ληφθεί υπόψη η πηγή από την οποία προέρχεται το εισόδημα.

Η μέθοδος του κινητού μέσου

Η μέθοδος αυτή είναι η πρώτη που χρησιμοποιήθηκε για την αντιμετώπιση της διαφορετικής φορολόγησης των ασταθών εισοδημάτων. Το εισόδημα που υποβάλλεται στη φορολογία είναι ο κινητός μέσος μιας περιόδου ο οποίος έχει μικρότερες διακυμάνσεις από το πραγματικό εισόδημα. Οι υπολογισμοί είναι εύκολοι, δεν απαιτείται η τήρηση αρχείου όσο αφορά τους φόρους που πληρώθηκαν στα προηγούμενα χρόνια και οι φορολογούμενοι δεν έχουν να συγκρίνουν τα οφέλη που προκύπτουν από τις διάφορες εναλλακτικές επιλογές. Ομως, σε

περίπτωση μείωσης του εισοδήματος η φορολογική επιβάρυνση αυξάνει και μπορεί να είναι ανώτερη και από αυτό το ίδιο το εισόδημα.

Η μέθοδος αναβολής της φορολογίας

Σύμφωνα με την μέθοδο αυτή επιτρέπεται η μεταφορά μέρους του εισοδήματος για φορολογία στο μέλλον. Όμως, για να αποφασίσουν οι ενδιαφερόμενοι την αναβολή της φορολογίας πρέπει να προβλέψουν πως θα εξελιχθεί το εισόδημα τους και η φορολογική νομοθεσία τα επόμενα χρόνια. Η αβεβαιότητα που υπάρχει στη πρόβλεψη αυτή αποτελεί το σημαντικότερο μειονέκτημα της μεθόδου.

III. Η ΦΟΡΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΑΣΤΑΘΩΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Όπως αναφέρθηκε πιο πάνω, οι παράγοντες που προκαλούν τη διαφορετική φορολογική επιβάρυνση των ασταθών εισοδημάτων είναι η προοδευτικότητα των συντελεστών, οι φορολογικές απαλλαγές, οι εκπτώσεις από το εισόδημα, οι μειώσεις από το φόρο και οι μεταβολές στη φορολογική κλίμακα.

Το σύστημα φορολογίας του εισοδήματος στην Ελλάδα χαρακτηρίζεται από έντονη προοδευτικότητα, από μεγάλο αριθμό απαλλαγών και εκπτώσεων και από συχνές μεταβολές της φορολογικής κλίμακας⁴. Κατά συνέπεια, το πρόβλημα της φορολόγησης των ασταθών εισοδημάτων είναι στη χώρα μας ιδιαίτερα οξύ. Γίνεται όμως οξύτερο αν ληφθεί υπόψη ο μεγάλος αριθμός των φορολογουμένων με ασταθές εισόδημα (αγρότες, αυτοαπασχολούμενοι) και η προκαταβολή του φόρου του επόμενου οικονομικού έτους⁵.

3. Μετρήσεις του βαθμού προοδευτικότητας έχουν γίνει από το Δ. Καράγιωργα (5) και τον Ν. Τάτσο (11).

4. Τα οικονομικά έτη 1982-1986 εφαρμόστηκαν πέντε διαφορετικές κλίμακες.

5. Η σχετική νομοθεσία προβλέπει 50% αύξηση του φόρου ως προκαταβολή φόρου για το εισόδημα του επόμενου οικονομικού έτους. Έτσι, αν το εισόδημα ενός φορολογούμενου αυξηθεί σημαντικά η φορολογική του επιβάρυνση θα αυξηθεί ακόμα περισσότερο όχι μόνο λόγω της προοδευτικότητας της φορολογικής κλίμακας αλλά και γιατί ο φόρος που θα προκύψει θα αποτελέσει τη βάση για, τον υπολογισμό της προκαταβολής Φόρου του επόμενου οικονομικού έτους.

Από την άλλη πλευρά, για να αντιμετωπισθεί το πρόβλημα έχουν ληφθεί τα εξής μέτρα :

- α) Απαλλάσσεται ουσιαστικά από τη φορολογία το αγροτικό εισόδημα⁶.
- β) Αναγνωρίζεται αυξημένο ποσό μείωσης στο εισόδημα ορισμένων κατηγοριών φορολογουμένων που έχουν ασταθές εισόδημα, όπως είναι οι καλλιτέχνες, οι ποδοσφαιριστές κ.λπ. αλλά και σε ορισμένες κατηγορίες μισθωτών (π.χ. δημοσιογράφοι, λιθογράφοι, σκιτσογράφοι, κ.λπ.) με υψηλό και σταθερό εισόδημα⁷.
- γ) Παρέχεται πλήρης φορολογική απαλλαγή σε κατηγορίες εισοδημάτων που εισπράττονται εφάπαξ. Για παράδειγμα, απαλλάσσονται τα εφάπαξ ποσά που εισπράττουν ορισμένες κατηγορίες συνταξιούχων καθώς και ορισμένες αποζημιώσεις (Αντίθετα, άλλα εισοδήματα που εισπράττονται εφάπαξ όπως είναι η εφάπαξ εισπραξη διατροφής, ορισμένες αποζημιώσεις κλπ. φορολογούνται κανονικά το χρόνο της απόκτησης τους).
- δ) Φορολογούνται χωριστά ορισμένα εισοδήματα όπως είναι τα κέρδη από τα λαχεία και το ΠΡΟ - ΠΟ και οι μεταγραφές των ποδοσφαιριστών. Τα εισοδήματα αυτά φορολογούνται με συντελεστή 10% ανεξάρτητα από το μέγεθος του συνολικού εισοδήματος των φορολογουμένων μετατρέποντας έτσι τη φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων από προοδευτική σε αναλογική.
- ε) Επιτρέπεται στους καλλιτέχνες να μεταφέρουν το 75 % του εισοδήματος τους για φορολογία στα τρία επόμενα χρόνια. Όμως, τη δυνατότητα αυτή την έχουν ορισμένες μόνο κατηγορίες καλλιτε-

6. Οι γεωργοί που έχουν εισόδημα κατώτερο από το αφορολόγητο όριο δεν έχουν υποχρέωση να το δηλώσουν. Το οικονομικό έτος 1984 που το αφορολόγητο όριο ήταν 1.250.000 δρχ. οι γεωργοί που δήλωσαν εισόδημα από γεωργικές επιχειρήσεις ήταν μόνο 7.312, δηλαδή ποσοστό 0,29% του συνόλου των φορολογουμένων. Το οικονομικό έτος 1986 το αφορολόγητο όριο αυξήθηκε σε 1.600.000 δρχ.

7. Το οικονομικό έτος 1984 στη κατηγορία αυτή ανήκαν 10.400 μισθωτοί και 4.770 ελεύθεροι επαγγελματίες. Το εισόδημα από μισθωτές υπηρεσίες που δήλωσαν κατά μέσο όρο οι μισθωτοί ήταν ανώτερο του αντίστοιχου εισοδήματος των μισθωτών που δεν έχουν αυξημένη μείωση κατά 42,4% και η μείωση που τους αναγνωρίστηκε κατά 57,8%. Το εισόδημα από ελεύθερο επάγγελμα που δήλωσαν κατά μέσο όρο οι 4.770 ελεύθεροι επαγγελματίες ήταν περίπου το ίδιο με το αντίστοιχο εισόδημα που δήλωσαν οι ελεύθεροι επαγγελματίες που δεν έχουν αυξημένη μείωση και η μείωση που τους αναγνωρίστηκε ήταν ανώτερη κατά 216%.

χών. Επίσης, η μεταφορά εισοδήματος για φορολογία στο μέλλον σε συνδυασμό με τις αυξημένες μειώσεις εισοδήματος που έχουν οι καλλιτέχνες είναι δυνατό σε περιόδους υψηλών ρυθμών πληθωρισμού και τιμαριθμοποιήσεων της κλίμακος να οδηγήσει σε ελαφρύνσεις που ισοδυναμούν με πλήρη απαλλαγή.

Από τα πιο πάνω φαίνεται ότι στην Ελλάδα το πρόβλημα της φορολόγησης των ασταθών εισοδημάτων δεν έχει αντιμετωπισθεί κατά τρόπο ενιαίο και αποτελεσματικό. Τα «μέτρα» που έχουν ληφθεί καταστρατηγούν τις αρχές της κάθειας και οριζόντιας φορολογικής ισότητας⁸ και έτσι αντί να βελτιώσουν το φορολογικό σύστημα το κάνουν ακόμη πιο άδικο και πολύπλοκο. Επίσης, στις περισσότερες περιπτώσεις αφορούν μικρές κατηγορίες φορολογουμένων και δεν προστατεύουν τους 573.000 φορολογούμενους με εισόδημα από εμπορικές, βιοτεχνικές και βιομηχανικές επιχειρήσεις, τους 100.000 ελεύθερους επαγγελματίες και τους μισθωτούς με ιδιαίτερα ασταθή εισοδήματα⁹.

Είναι προφανές ότι οι φορολογούμενοι αυτοί δεν θα υποστούν μοιρολατρικά την υπέρμετρη φορολογία αλλά θα επιδιώξουν τη μείωση της και ο τρόπος για να το επιτύχουν δεν είναι άλλος από τη φοροδιαφυγή^ο. Εκτός όμως από την επδρασή της στη φοροδιαφυγή η υπέρμετρη φορολόγηση των ασταθών εισοδημάτων «επιηρεάζει και τα κίνητρα για εργασία, την ανάληψη επιχειρηματικών πρωτοβουβουλιών και τις επενδύσεις. Είναι επιτακτική λοιπόν η ανάγκη να περιληφθεί στο φορολογικό σύστημα ρύθμιση που να εξασφαλίζει τη δίκαιη φορολόγηση των ασταθών εισοδημάτων και να εξαλείφει τα κάθε είδους αντικίνητρα.

Η μέθοδος που θα εφαρμοσθεί πρέπει να ικανοποιεί δύο βασικές προϋποθέσεις. Πρέπει, ιδιαίτερα κατά τα πρώτα χρόνια της εφαρμογής της, να είναι απλή ώστε να μπορούν εύκολα οι φορολογούμενοι να αντιληφθούν τα πλεονεκτήματα της. Διαφορετικά, η μέθοδος θα γίνει αιτία πρόσθετων διακρίσεων και δεν θα πετύχει τους στόχους για τους οποίους εφαρμόστηκε. Πρέπει επίσης η εφαρμογή της να είναι εύκολη από τις φορολογικές αρχές και να έχει χαμηλό κόστος διαχείρισης. Μιά μέθοδος που ικανοποιεί τις πιο πάνω προϋποθέσεις είναι η μεταφορά

8. Πλήρης ορισμός του εισοδήματος για φορολογικούς σκοπούς έχει δοθεί από τους R.M. (3) και H. Simons (9).

9. Σε έρευνα που έκαναν οι E. Steuerle, R. Me Hugh και M. Sunley (10) στις ΗΠΑ βρέθηκε ότι το 59% των φορολογουμένων που δήλωσαν ασταθή εισοδήματα ήταν μισθωτοί.

10. Κατά τον A. Puviani οι φορολογούμενοι που έχουν ασταθές εισόδημα είναι ψυχολογικά περισσότερο πρόθυμοι να πληρώσουν φόρο από ότι οι φορολογούμενοι με ίσο αλλά σταθερό εισόδημα. Για τη θεωρία της «δημοσιονομικής αυταπάτης» που ανέπτυξε ο A. Puviani βλέπε J. Buchanan (1).

μέρους του εισοδήματος για φορολογία με τα εισοδήματα των προηγούμενων οικονομικών ετών. Το βασικότερο πλεονέκτημα αυτής της μεθόδου είναι ότι οι φορολογούμενοι μπορούν εύκολα να εκτιμήσουν το όφελος που θα έχουν από την εφαρμογή της. Επίσης, η μέθοδος μπορεί να σχεδιαστεί κατά τέτοιο τρόπο ώστε το κόστος διαχείρισης να είναι χαμηλό ενώ η εφαρμογή της είναι εύκολη στην Ελλάδα γιατί η εκκαθάριση του φόρου γίνεται μηχανογραφικά.

Αλγεβρικά, η μέθοδος αυτή θα μπορούσε να παρασταθεί ως εξής :

$$\Delta Y_t \geq X \cdot Y_{t-1} \quad \text{ή} \quad Y_t \geq Y_{t-1} (1 + X)$$

$$\alpha = \frac{Y_{t-3} \cdot P_{t-3} + Y_{t-2} \cdot P_{t-2} + Y_{t-1} \cdot P_{t-1}}{3}$$

$$\mu = 0,75 (Y_t - \alpha)$$

όπου

y_t = εισόδημα οικονομικού έτους t

χ = ελάχιστο ποσοστό αύξησης του εισοδήματος που απαιτείται για την εφαρμογή της μεθόδου

α = μέσο εισόδημα τριών προηγούμενων οικονομικών ετών σε τιμές του οικονομικού έτους t .

μ = εισόδημα οικονομικού έτους t για φορολογία με τα εισοδήματα των προηγούμενων οικονομικών ετών

ρ = αποπληθωριστής εισοδήματος

Προϋπόθεση για την εφαρμογή της μεθόδου είναι το εισόδημα που δηλώνεται να είναι ανώτερο του εισοδήματος του προηγούμενου οικονομικού έτους τουλάχιστον κατά ένα προκαθορισμένο ποσοστό (χ). Η προϋπόθεση αυτή έχει στόχο να περιορίσει την εφαρμογή της μεθόδου στους φορολογούμενους με μεγάλες διακυμάνσεις στο εισόδημα και κατά συνέπεια να περιορίσει το διαχειριστικό

κόστος¹. Εφόσον ικανοποιείται η προϋπόθεση αυτή το εισόδημα που θα φορολογηθεί σύμφωνα με τη νομοθεσία που ισχύει το οικονομικό έτος t θα είναι $Y_t - \mu$ ενώ τα εισοδήματα των τριών προηγούμενων οικονομικών ετών θα αυξηθούν κατά $\mu/3$.

*

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Ένα από τα μεγαλύτερα μειονεκτήματα του φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων είναι ότι επιβαρύνει τα ασταθή εισοδήματα πολύ περισσότερο από τα εισοδήματα που εξελίσσονται ομαλά. Το πρόβλημα γίνεται οξύτερο στην Ελλάδα όχι μόνο γιατί ο αριθμός των φορολογουμένων με ασταθή εισοδήματα (αυτοαπασχολούμενοι, γεωργοί) είναι μεγάλος αλλά κυρίως λόγω της έντονης προοδευτικότητας της φορολογικής κλίμακας, των συχνών μεταβολών στη φορολογική νομοθεσία και του τρόπου με τον οποίο υπολογίζεται η προκαταβολή του φόρου του επόμενου οικονομικού έτους.

Αναμφίβολα, διαφορές στη φορολογική επιβάρυνση που οφείλονται αποκλειστικά στις διακυμάνσεις του εισοδήματος δεν δικαιολογούνται γιατί δεν αντανakλούν διάφορες στη φοροδοτική ικανότητα. Τα «μέτρα» όμως που έχουν ληφθεί στην Ελλάδα για τον περιορισμό της υπέρμετρης φορολόγησης των ασταθών εισοδημάτων έχουν κάνει το σύστημα πιο άδικο από ότι ήταν.

Στη μελέτη εξετάστηκαν οι παράγοντες που προκαλούν τη διαφορετική φορολογική επιβάρυνση των ασταθών εισοδημάτων και προτάθηκε τρόπος για την αντιμετώπιση του προβλήματος. Για να περιοριστεί η φοροδιαφυγή και να παύσει ο φόρος εισοδήματος να αποτελεί αντικίνητρο για εργασία και επενδύσεις θα πρέπει πρώτα απ' όλα η μέθοδος που θα επιλεγεί να είναι απλή και τα οφέλη από την εφαρμογή της κατανοητά στους φορολογούμενους. Η μέθοδος που προτείνεται στη μελέτη ικανοποιεί τις πιο πάνω προϋποθέσεις. Έχει κόστος διαχείρισης χαμηλό και μπορεί να εφαρμοσθεί αμέσως χωρίς να προκαλέσει διαχειριστικό προβλήματα.

11. Έντονη κριτική έχουν ασκήσει οι M. Davies et al. (2) γιατί οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται στην πράξη δεν εφαρμόζονται όταν το εισόδημα έχει αρνητικές διακυμάνσεις. Το μειονέκτημα αυτό δεν είναι σημαντικό στην περίπτωση της Ελλάδας γιατί εξουδετερώνεται από το σύστημα προκαταβολής του φόρου για το επόμενο οικονομικό έτος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. J. Buchanan : «Public Finance in Democratic process», University of North Carolina Press, 1967.
2. M. Davies, H. Groves, R. Miller and E. Wiegner : «Optimal choices for an averaging system — A simulation analysis of the federal averaging formula of 1964», National Tax Journal, 1970.
3. R.M. Haig «The concept of income - Economic and Legal Aspects», in R.A. Musgrave and C.S. Shoup, «Readings in the in the Economics of Taxation», Irwin 1959.
4. D. Holt : «Averaging of income for tax purposes : equity and fiscal policy considerations», National Tax Journal, 1949.
5. Δ. Καράγιωργας : «Η προοδευτικότητα του Ελληνικού φόρου εισοδήματος και η σταθεροποιητική αυτού επίδρασις», Τράπεζα της Ελλάδος, 1963.
6. R. Musgrave : «The theory of public finance : A study in public economy», Mc Graw Hill 1959.
7. Royal commission on taxation. Report, Ottawa, Queen's Printer, 1966.
8. C. Shoup : «Public Finance», Aldine; 1969.
9. H. Simons : «Personal Income Taxation», University of Chicago Press, 1938.
10. E. Steuerle, R. McHugh and M. Sunley : «Who benefits from income averaging», National Tax Journal, 1978.
11. Ν. Τάτσος : «Η προοδευτικότητα του φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων: 1972-1981», Σπουδαί 1982.
12. W. Vickrey : «Averaging of income for income — tax purposes», The Journal of Political Economy, 1939.
13. W. Vickrey : «Agenda for Progressive Taxation», N.Y., Ronald Press, 1947.